

IZ KRONIKE

Dr. JOŽE RIHAR

Te zapiske prirejam na željo Čebelarškega društva »Dolomiti« v Polhovem Gradcu ob 10-letnici otvoritve Doma čebelarjev v Polhovem Gradcu. Ko sem se dela lotil, sem se – ne slučajno* – zaustavil pri letu 1873, ko je bila na Slovenskem prvič ustanovljena čebelarška organizacija, ki je istega leta pričela izdajati mesečnik »Slovenska čebela«, najstarejši čebelarški časopis na Slovenskem jugu. Zato naj veljajo ti zapiski tudi njeni 117-letnici.

Ljubljanske novice so 18. junija 1873 objavile vabilo k pristopu v »društvo za umno čebelarstvo«. »Namen društva je pospeševati čebelarstvo sploh, posebno pa delovanje s premakljivimi satniki po Dzierzonovem vzorcu. Napravila se bo stalna razstava vsega čebelarskega orodja. Na ogled bo trojni panj, od preprostega do najpopolnejšega, vendar vse z enako mero, da se tako sati dajo porabiti za vse tri panjove. Vsak ud si izvoli katerega hoče ter ga dobi od društva za polovično ceno. Letna članarina je 1 gold. 50 krajcarjev. Učitelji in zelo nepremožni kmetovalci plačujejo le polovico. Za vpis (diplomo) se posebej plačuje po 50 kr.«

(Ob branju teh pravil se mi misel nehote veže na sedanje razmere, ko nekateri od-

povedujejo strokovno glasilo zaradi razmeroma visoke naročnine. Sedanja pravila pa med člani-čebelarji glede pristojbin ne delajo nobenih razlik, kar je tako v škodo tistih, ki glasilo odpovedujejo, kot v škodo razvoja našega celotnega čebelarstva. Ali ne bi kazalo dandanes ponovno uvesti nekaj podobnega za tiste, ki čebelarijo z manjšim številom panjev, na stalnem mestu – torej za kmete, dijake, študente, učitelje, upokoјence, duhovnike. Upravičenost do npr. polovičnega plačila bi ocenjevale – in morda tudi prispevale – pristojne čebelarške organizacije. Pri tem velja omeniti, da v iniciativnem odboru za ustanovitev društva ni bilo nobenega učitelja ali kmeta, temveč velečebelar baron Rotschütz (Rožič), poslanec v državnem zboru dr. J. Razlag ter Jožef Jerič, župnik na Dobovcu pod Kumom, vsekakor pa možje, ki so znali prisluhnuti potrebam podeželja!)

Že naslednja številka Ljubljanskih novic 26. junija, torej čez en teden, je objavila desetino prvih prijavitelcev. Med njimi je na prvem mestu naveden J. Štirnož iz Polhovega Gradca, med ostalimi pa iz Dobravske doline še Janez Češnovar.

* Prvi, ki se je odzval vabilu k ustanovitvi prve čebelarške organizacije na Slovenskem, je bil kmet in čebelar iz Polhovega Gradca.

Dom čebelarjev v Polhovem Gradcu

Štirmož je bil daleč naokrog znan možakar srednje rasti, vseskozi zanimiva osebnost. Domačija pri Štirmožu na koncu Mačkovega grabna je dandanes predvsem izletniška točka za Ljubljančane. Če se z avtobusne postaje v Polhovem Gradcu napotiš mimo graščine, ki je tudi vredna ogleda, zagledaš ob vznožju gore Sv. Lovrenca Dom čebelarjev, pot pa te pelje levo mimo Pograjskega turističnega doma, prek Bočne do Matocka, kjer zaviješ na desno. V zavetni južni legi ob podnožju Tošca (1001 m) in Grmade (898 m) je čebelaril Štirmož. Čebelnjaka, ki je bil ohranjen še v mojih mladih letih, ko sva z bratom Jernejem hodila kupovat kranjčice in roje, sedaj ni več.

»Tošec je visoka planina med Loko in Polhovim Gradcem. Rastejo tu navadne planinske cvetice in zlasti pomladna resa. Čebele z naših planin so posebno delavne in pridne ter dajejo prav močne roje. Tudi kostanj pri nas raste in ga natolcujemo, da daje čebelam posebno živahnost ali kakor po domače pravimo, korajžo. V ajdovo pašo prepeljavamo naše čebele na Ljubljansko polje. Nazaj pripeljamo včasih težje, včasih lažje, kakor je letina.« Tako opisuje Štirmož leta 1876 v »Slovenski čebeli« svoj kraj in čebele.

Občnega zbora, ki je bil 30. julija 1873 pri »Slonu«, se je udeležilo nad 30 udov. Član iniciativnega odbora Jerič je poročal o dosedanem delu. Društvo bo izdajalo časopis Slovenska čebela in Krainer Biene. (Dopisnik Ljubljanskih novic ve 13. avgusta povedati, zakaj bo glasilo tudi v nemščini: že do občnega zbora se je namreč prijavilo 90 udov, ki želijo nemški list.) Odbor je poskrbel za dovoljenje poštnega vodstva v Trstu, da se sme list razpošiljati s cenejšimi znamkami. (Leta 1988 je Zveza čebelarških društev Slovenije razpošiljala Slovenskega čebelarja prek zagrebške pošte, da bi bilo ceneje)

Člani čebelarkega društva in naročniki mesečnika so bili ne le iz Kranjske, Štajerske, Koroške in Primorske, temveč tudi iz tedanjih dežel avstroogrške monarhije in iz Prusije: iz Istre, Dalmacije, Slavonije, Hrvaške, Avstrije, Ogrske, Češke, Tirolske, Nemčije, Nižje in Gornje Avstrije, Brandenburga, Vorarlberga, Mecklenburga, Šlezije, Moravske, Saške, Bavarske, Vzhodne Prusije, Westfalije, Galicije, Poznanjskega, Bukovine, Sedmograške in Alzacije.

O tem poročam iz treh razlogov. Predvsem si tako lažje predstavljamo, zakaj je prek mesečnika kranjska čebela postala znana širom po tedanji Evropi. Njene slave seveda ni širil samo mesečnik Krainer Biene, temveč tudi ostale publikacije barona Rotschütza kakor tudi naši izvozniki, ki so razpošiljali čebelje roje in matice.

Tako si tudi lažje razlagamo, zakaj je po letu 1875, ko je čebelarstvo prenehalo izdajati mesečnik v nemškem jeziku, časopis izgubil večino dotedanjih naročnikov.

Videti je, da je bila tudi večina članov – naročnikov lista iz Hrvaške in Slavonije – naročena za nemško izdajo časopisa. To sklepamo po tem, da jih po letu 1875 ne najdemo več v seznamih plačnikov Slovenske čebele. Interes za napredek je ostal, zato je bilo treba izpolniti nastalo praznino. Hrvaški čebelarji so leta 1879, torej štiri leta po prenehanju izhajanja nemške izdaje Krainer Biene, ustanovili hrvatsko-slavonsko čebelarstvo, ki je leta 1881 začelo izdajati svoj list »Slavonska pčela«. Ta je izhajala tudi v nemškem jeziku. Zato je tudi težko razumeti, zakaj naj bi bil časopis »Pčela« najstarejši čebelarški časopis na slovanskem jugu, kot to navaja Debevec v brošuri »S čebelami in čebelarji skozi stoletja« (1967).

Podobno, kot je preživljala krizna obdobja Slavonska pčela in bila preimenovana ter sedaj izhaja pod nazivom »Pčela«, je bilo tudi z našo »Slovensko čebelo« (1873-1882), ki jo je 1883-1889 nasledil »Slovenski čebelar in sadjerejec«, tega pa »Slovenski čebelar«, ki ima povsem podobno ime kot prvi slovenski čebelarški časopis iz leta 1873. Nisem mogel ugotovljati, ali je kateri naročnik »Slovenske čebele« dočkal rojstvo »Slovenskega čebelarja«, kar končno tudi ni važno. Važno je, da so krmilo novega glasila prevzeli podjetni in razgledani mladi ljudje na čelu z urednikom Franciškom Rojino, ki so si zastavili podobne cilje kot njegov predhodnik.